

41-7

ԲԱԳԻՆ

1911

ԹԻԻ 1

ԲԱԳՆԻ ԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

1. ԲԱԳԻՆ, Խմբագրութիւն
2. ՍԻԱՄԱՆԹՕ, Կամֆի Իրիկուններ
3. ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ, «Կիցը»
4. ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՏ, Միսրիի եղեգ, կից...
5. ԱԻ, ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ, Շաֆրո Վալիւփիլի
6. ՃԻԱՆ ՓԻԼԹՐՕ ԼՈՒԶԻՆԻ, Հապու-
րանք
7. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ
ա. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԼԷՕՆԱՐ, Նամակ
Պարիսէի
բ. ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ, Նամակ Փարիզէն
8. ՕՍԲԱՐ ՈՒԱՅԼՏ, Արուեստի մասին
9. Մ. ՍԱԼԲԻ, Մայրիի հրաշալկայր
10. ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Քսենոֆոնի հետուր

«Ազատամարտ»ի շաբաթական լաւիւումի փոխարէն լոյս կը տեսնէ

Բ Ա Գ Ի Ն

Խմբագրական հետեւեալ կազմով՝

Ռ. ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՏ

Ռ. ԼԵՒՈՆԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ԲԱԳԻՆին պիտի աշխատակցին քրտնայ եւ ռուսահայ լաւագոյն գրողները։
ԲԱԳԻՆ ապահոված է նոյնպէս աշխատակցութիւնը կարգ մը եւրոպացի քրտնագրողներու եւ բանաստեղծներու, որոնք մասնաւոր համակիրանով կապուած են ձեռնարկին։

ԲԱԳԻՆ ունի եւրոպայի զիսաւոր մասնաւորական կեդրոններուն մէջ իր մասնաւոր պրակտիկները, որոնք տեղեւոյ պիտի պահեն մեր ընթերցողները գրական ու գիտնական շարժման։

Գինը կը մնայ միշտ նոյնը, 20 փարայ։

ԾԱՆՈԹ.— «Բաղին» ունի նաեւ իր մասնաւոր ապագրութիւնը՝ շաբաթական 20 ֆր.։

Վեց ամիս 10 »

Հասցէ՝ Բերա, Համալ Պատի, քիւ 76

ԲԱԳԻՆի այս քիւր, բաղկացած ըլլալով 24 էջէ, ԿԱՐԺԻ 1 ԴԱՀԵԿԱՆ։

ԲԱԳԻՆ

ԹԻԻ 1 (73)

ԵՐԵՎԱՆԹԻ, 18/26 ԳԵՅՏ.

1911

Յօւելուած «Ազատամարտ»ի

ԲԱԳԻՆ

Բագինը, հնօրեայ մարդկութեան մէջ, երկրիս վրայ կը խորհրդանշէր Արեգակը, որուն ճառագայթները այնքան ուկեղէն երգեր հիւսած էին վեռտայական աստուածային գրականութեան մէջ:

Սոյն խորհրդապաշտութիւնը, բաժանդակելով իրեն հետ օգտապաշտ լիմաստութիւնը, ամբողջ Արեւելքի մէջ իր սրբազան ծովաւը բարձրացուց: Եւ Քուրմերը, նուիրական անտառներէն Տաճարներուն մէջ փոխադրեցին զայն՝ յաւերժապէս անշէջ պահելով երկնքէն յափշտակուած այս ճառագայթը:

Արեւապաշտութիւն և Կրակապաշտութիւն կրկին երեւոյթներն են արեգերական կեանքի աղբիւրին:

Հայոց աշխարհն ալ ունեցաւ իր Բագինները, Ասորուշանները, — կեանքի աղբիւրները՝ Սօսեայ Անտառի հայրենաշունչ, սօսափունին հետ:

Գրականութեան նուիրուած մեր հանդէսը զոր կը կնքենք այս նուիրապատմական անունովը՝ կը սիրենք յուսայ թէ գրական պաշտամունքի և փառալանութեան ճշմարիտ և կենդանի տսճարը պիտի ըլլայ մեր մօքի և սրտի ուխտեալներուն...

ԽՈՐԱԳՐԱԹԻՒՆ:

222-2000

222-229

ԿԱՄՔԻ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐ

Ա .

ԽՕՍՔԵՐ ԱՆԾԱՆՔ ԱՆՑՈՐԴԻՆ

Կանգ առ , անցորդ , անմահներու այդ ճաճարին դէմ յանդիման
 եւ կռանիդէ որմերուն վսեմութեանը վրայ
 — Աչուրներիդ արբեցութեամբ աստղերուն —
 Կարդա՛ դուն հոն , արժէքներու և կորովի պատգամներն այն ,
 Զոր զիւցաղնական դարերու իմաստունները մեզ համար
 Իրենց մաքուր խօսքերուն մեծութիւնն են քանդակեր :
 Կարդա՛ , և նոր կամքի ուղիներէն , ջահդ ի ձեռին , այս գիշեր ,
 Թմրութիւնդ թօթափելով և ուղեզդ հրահրելէն ,
 Հերոսներու այդ քարոզը ո՛ւր որ կ'ուզես սերմանէ՛ դուն :
 Եւ բռնեցքներովդ խորտակէ՛ նախ շղթաներն անցեալիդ ,
 Որ օղակուած օձերու պէս մեղկութեանդ կը կառչին :
 Ըսե՛մ քեզի : Ամէն վերելք , ամէն դադաթ , ամէն կատար ,
 Որպէս զի դուն կարողանաս , քու թռիչո՛ւղդ լուսաւորել ,
 Ըսե՛մ քեզի , եղի՛ր յուզումը ովկէանին որ ի՛նք իրեն յաղթահարէ ,
 Եղի՛ր հարուածդ , եղի՛ր հուրդ , եղի՛ր ցասումդ դուն քեզ հանդէպ :
 Եղի՛ր երկաթդ հրաշէկ հեղցութիւնդ խաբանող ,
 Եղի՛ր մտրակդ շանթածրար , խուսափումի ժամերուդ ,
 Եղի՛ր քրքիջ մը անագորոյն , փոքրութեանը դէ՛մ քու հոգիիդ :
 Եղի՛ր այն Մարդը որ կուրութեամբ կը հաւատայ
 Իր կորովին , իր յոյսերուն , իր հաւատքի բացարձակին . . . :
 Եղի՛ր կոթողը քու կամքիդ իր բարձրութեամբն անչափելի ,
 Եղի՛ր դահիճդ , եթէ պէտք է , և Աստուածդ միանգամայն . . . :
 Զահդ վառէ : Ամբոխէն՝ վեր և բլուրէ ուրիշ բլուր ,
 Կեանքի կոչէ՛ , կամքի՛ կոչէ՛ քաջատուջները քաջերէն ,
 Եւ գինովութեանց ու քարոզի քու բաժակդ ,
 Եթէ երբեք , բիւրեղին մէջ , թոյներուն թոյնն իսկ բովանդակեր ,
 Մոլեղնորէն և ցմրուր , մպտելով դուն , յէտք է քամե՛ս . . . :

Ստուերիդ տակ ձգէ դուն և կամազուրկ և տկար,
 Եթէ անոնց աչքերը խեղճ,
 Քու կռանած պողպատներուդ կայծերուն պէս խոկ արատասուն...
 Ստուերիդ տակ ձգէ դուն կարաւանները մեղկերուն,
 Եթէ կ'ուզես ներգործութեամբդ և՛ փրկուիլ և փրկել,
 Նախ դուն զքեզ, մէն մի շունչիդ, Դիցերուն պէս գերազանցէ:
 Եւ մի՛ թոյլ տար, ինձ անծանօթ օտարական կամ սրտակից,
 Մի՛ թոյլ տար դուն ո՛չ մէկ ատեն, ո՛չ մէկ վայրկեան, ո՛չ մէկ բոպէ
 Որ քու մօքիդ արժէքները, քու հոգիիդ այդ ռակեղէն յօտէն,
 Ասեղանիդ մը, ասեղանիդ մը անգամ զէպի անկումը թեքին...

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

« Կ Ի Ն Ը »

Ա.

Սանդուղը կ'որրուէր ու կ'որրուէր,
 կարծես չէր ուզեր վերջանայ: Ու Սուրէն
 կը բարձրանար շարունակ զանգաղ ու
 թափթփած քայլերով, ձեռքի բարակ ու
 ճկուն դաւազանը սանդուղի ամէն մէկ
 ոտքին վրայ անգամ մը ցատկեցնելով:

Անիկա չէր ալ յիշեր՝ երբորդ թէ չոր-
 րորդ յարկին վրայ էր հիմա. այնպէս որ
 երբ նորէն փոքրիկ հարթակը հասաւ ու
 ամ կողմի դռները փակուցած քառակուսի
 թուղթը տեսաւ՝ խորունկ շունչ մը ա-
 ռաւ:

Կտխեց զանգին կոճակը ու մեքենաբար
 կարգաց թղթին վրայի կապոյտ գրուած
 տղը՝ «Մօտենէր չեն ընդունուիր»: Կար-
 դաց, յօրանջեց ու դաւազանին կոթովը իր
 անգիւն եզերքով փափուկ գլխարկը ճակ-
 աչն հա՛նետեց գագաթը՝ առատ ու ալի-
 քաւոր մաղերուն վրայ:

Բարձրահասակ տղայ մըն էր, քիչ մը
 նիհար, դիւրաթեք ու ճկուն կազմով, շա-
 դանակի սուր մօրուք մը ծնօտին, խիստ
 նուրբ խօսուն դիմագծերով, հազուստը կոկ
 ու անթերի, ինքն ալ, այսպէ՛ս, երեսունի
 տասնամաներուն:

Դուռը բացողը կին մըն էր. մէկը այն

զէմքերէն, որը դժուար է որոշելը՝ սպա-
 սաւոր է, թէ տան տիրուհին:

— Բարե՛ւ, տիկին, պարոն Մաքսը
 տո՛ւնն է:

— Այո՛, բայց... բայց կարծեմ կ'աշ-
 խատի:

Երիտասարդը առանց ուշ դնելու անոր
 բայցերուն՝ մօտեցաւ դիմացի սենեակին
 դռներ և դաւազանովը սկսաւ պինդ-պինդ
 բախել:

— Ո՞վ է. — լսուեցաւ ներսէն դժգոհ
 ձայն մը: — Մօտս մօտէլ կայ:

Սուրէն դարձուց դռան կանխը անիոյթ
 շարժումով մը ու մտաւ ներս:

— Կը ներէ՞ք, օրիորդ, ես ալ նկարիչ
 եմ. — խօսքը շիտակ ուղղեց աղջկանը, որ
 մերկ պառկած էր քովնորի՝ չէզ-լօնին ամ-
 բողջ երկայնքովը նուրբ ու սեւ ծածկոցին
 վրայ:

Աղջիկը զմկամ ու տարտամ շարժում
 մը բրաւ կարծես նստելու, բայց մնաց
 ինչպէս որ էր ու ձայն չհանեց:

Մինչ նորեկը գլխարկը անցուց հաստ
 ու երկար ոլորած թուղթի մը ծայրը, ու-
 բուն միւս ծայրը խրուած էր իրարու վր-
 րայ երեսները զէպի պաար բրած նկարնե-
 րու զէզի մը մէջ: Ու մօտեցաւ ետտա-

ներին, որուն առջեւ բնկերը կ'աշխատէր։

Առանց անոր հետ բառ մը փոխանակելու կեցաւ լուրջ ու զիտեց նկարը վայր կեան մը՝ հեղնոտ ժպտար չրթունքին։

— Հրաշալի է, հրաշալի, սքանչելի է, — բացազանչեց վերջապէս ծագրածու ողևորութեամբ մը։ — Աննաման է, սիրելիս, աննաման, բայց հերիք է, ալ թո՛ղ, ելի՛ր։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ է պատահել — պատահանեց ընկերը ներողամիտ ու ծրփտուն։ — Ես դեռ տրամադիր եմ աշխատանքի։

— Աշխատանք... ան, ի հարկէ՛, աշխատանք, քսէ՛, քսէ՛, քսմե՛, ներկը ներկին, ներկը ներկին, ի՛նչ աշխատանք, ճաշակ, արուեստ, ստեղծագործութիւն...։

Եւ յանկարծ ձեռքը դնելով ընկերոջը ուսին՝ իսկոյն աւելցուց՝ գերմաներէնը փրանսերէնի փոխելով՝

— Ճամբու գիր, տղա՛ս, ճամբու գիր այդ խեղճ աղջիկը։

Մաքս ակնթարթ մը ընկերոջը գէմբին քննող հայեացք մը գամեց, ետքը վար գրաւ երանգապնակն ու վրձինները կամաց մը քովի աթոռին, դարձաւ յայտնեց աղջկանը, որ այսօրուան նիստը ընդհատուած է, և որ կրնայ երթար։

Աղջիկը կրկնել չառաւ, իսկոյն մարմնին սեղմեց քովը խնկած շապիկը ու վաղեց ճապոնական պատուարին հետեւը։

— Այդպէ՛ս, — բացականչեց Սուրէն գո՛ն։ — Թէ չէ՛ շատ յիմար բան է, խոտովանէ, այդ քու աշխատանքը բռած բանդ, այդ քու մօտէ՛ններդ, քու անվերջ, ախմար մօտէ՛ններդ, որ դուն ամէն օր փողոցներէն ներս կը կանչես, կամ քու այդ սիմվոլներդ, քո անվերջ տափակ սիմվոլներդ, որ հողիկդ փողոցներէն ամէն օր դուրս կը կանչես Գոհնիկ է այդ բալորը, կը հասկնաս Գոհնիկ ու ողորմելի՛ ինչ որ արուեստ ու ստեղծագործութիւն կ'անուանես, ինչ որ գեղեցկութիւն ու վսեմ կ'անուանես, ինչ որ գործ ու աշխատանք կ'անուանես։ Սուտ կուսքեր են այդ ամէնքը, կործանուին պիտի այդ ամէնքը, կտորէ՛ վրձիններդ, կտորէ՛ կտորեցի իմի՛ններս։

— Է՛, հասկցանք, բան չկայ, սովորական քրիզիս է, կ'անցնի։ — բաւ Մաքս բոլորովին հանդիստ ու անտարբեր շեշտով մը, միեւնոյն ժամանակ ներկերու մէջ թաթխուած աշխատանքի շապիկը վրայէն հանելով։ — Դուն ինծի ան քսէ՛ նայի՛մ՝ օրերդ ինչպէս կ'անցնես, քանի օր է մէջտեղ չկաս։

— Օրերս... հարցուց ընկերը, բարձրացաւ նստեցաւ սեղանի մը ծայրը և դատն ու հեղնոտ չեչտով մը ստեղծուց։ — Կը զուարճանամ, բարեկամս, կը զուարճանամ։

— Հա՛, իրա՛, Աննոն բաներ մը կ'ըսէր, չարաթ գիշեր փառաւոր օրգի էք ու նեցեր։ Խաղատակներ, ինծի՛ ինչու խնայչաւիք։

— Էքսպրոմպտօ եղաւ։

— Երեւի նոյնը և երէկ գիշեր և նախորդ գիշերը, և բոլորն ալ ի հարկէ էքսպրոմպտօ։

— Հա՛, մօտաւորապէս։

— Եւ որո՞ւ հետն ես։ Կ'ուզես ես հանուամ։ Աննոն ու իր ֆանին, անշուշտ Գիւսթաւին ու իր շիկահերը, մէմբն ալ անքու բրիւնէսրդ, չէ՛։

— Ճի՛շտ գլխուն վարկիր։

— Անտարակոյս սեկոտ, դրօզ և որ ըստ կարգին։ Ուրեմն քէֆդ տեղն է, ալ ի՞նչ ես եկեր գլխուս կը տրտնջաս, բուի պէս։

— Ո՞վ կը արտնջայ, ընդհակառակը։

Ձէ՛ որ՝ երգ, կին ու գինի, ինչպէս ըսեր է ձեր դգում բանաստեղծը։

Եւ խորունկ, յողնած յօրանջով մը և լաւ, կեցաւ ոտքի ու ստեղծուց։

— Ի՛նչ թշուառական բան է այս կեանքը, եթէ ասոնք են զուարճութիւնը բոլոր անունները։

— Վա՛յ, նոյն իսկ կի՛նը։ Խէր բլաւ, Սուրէն, աս ի՞նչ հովեր են։

— Եւ մանաւանդ կի՛նը իր կոչունը դապուսներովն ու թուշունի խելքովը։

— Այսինքն, անշուշտ, միակ բացասութիւնը տիկին Ջանաէրը, — վրայ բերաւ Մաքս խորամանկ ժպտով մը։ — Գիտես, ամէն օր կէսօրին, ճիշտ մեր փողոցին անկիւնը կանոնաւոր կերպով կը

հանդերպիմ անոր մարդուն։ Ու ինչպիսի
հաղիւ կը պահեմ, երբ անիկա այնպէս
ինքնապանծ ու վեհափառ բարեւ մը կու-
տայ իր վեհափառ սկիւնարովը։

— Զգէ՛, հոգիդ սիրեա, — ընդհատեց
խօսակիցը կտրուկ։ — Ակիւղքները, այո՛,
քիչ մը հետաքրքիր էր գուցէ, գործի բո-
մանտիկ պարագաները, վաանգը, յուզու-
մը, բայց, է՛, ատիկա ալ գոհնկացաւ։
Կին չէ՛, նոյն են ամէնքն ալ, ո՛չ-մէկ
բացառութիւն։ Քաղէ՛, քաղէ՛ երթանք,
ձեռք մը պիլեարաւ։

— Սիրով, միայն պայմանով մը, որ
ամբողջ իրիկունդ ինծի պիտի նստիլես։

— Ուզածդ ատիկա ըլլաւ։ Եթէ կ'ուզես՝
բոլոր իրիկուններս։ Ծրագրիրդ։

— Կ'ընթերնեք միասին ու կ'երթանք
նուազահանդէս։ Այս իրիկուն գրեթէ ամ-
բողջ Բեթնովէն է, որ դուն այնքան կը
սիրես։

Սուրէն յանկարծ խոժոռեցաւ և ուն-
քերը կիտեց։ Եւ պատասխանը, որ վեր-
ջապէս տուաւ շատ ծամծմուած դուրս ե-
կաւ իր չրթունքներէն։

— Ընթերքէն ետքը երաժշտութիւնը,
այո՛, մարտական է։ Միայն թէ ընտրու-
թիւնդ, այնպէ՛ս, քիչ մը...։ Բեթնովէնս
որն է, ջգեր պիտի գրգռէ։ Ա՛յ, երթանք
քաֆէ-շանթան մը, ատիկա բոլորովին ու-
րիշ հարց է։

— Ո՛չ, իմ հիւրս ես ու պէտք է յար-
մարուիս ճաշակիս։ — Ըսաւ Մաքս աչքին
ծայրովը ընկերոջը դէմքը գիտելով։

Սուրէն յանկարծ մօտեցաւ անոր, ձեռ-
քերը երկու կողմէն տարատիւ գրպանը
դրած՝ կեցաւ գիմացը ու բաւ հատիկ-
հատիկ։

— Յիմար է քու երաժշտութիւնդ ալ
քու նկարչութեանդ նման, յիմար ես դուն
ալ քու խորամանկութեանդ նման։ Քու
Բեթնովէնովդ ինծի չի՛ս վախցնել։ Վերջի-
վերջոյ բոլորովին միեւնոյնն է ինծի հա-
մար քաֆէ-շանթանն է եղեր, թէ քոն-
սերի սրահը, ձանձրոյթը ամէն տեղ ալ
միեւնոյն ձանձրոյթն է։ Մի՛ակ կուտքը,
գուցէ, որուն արժէ երկրպագել։

— Ա՛յ, տեսար, տղամարդու պատաս-

խան։ Ուրեմն վճռուած է։ Եւ մի՛ վախ-
նար՝ չես զղջար, հոն է ըլլալու և Լու-
լուն։ Սնցած օր նորէն քեզի կը հարցնէր,
կ'ըսէր՝ «Ո՛ւր է ձեր հայր, մէջակող չի կայ»։
Ըսի՝ «Ո՛վ գիտէ անոր բանը, խորհրդաւոր
են անոր բոլոր գործերը»։ Իսկ Լուլուն
գիտես որ շատ է սիրահար խորհրդաւոր
բաներու։ Այնպէս որ խելքդ գլուխդ մող-
վէ։ Իսկ որ Լուլուն գեղեցիկ կ'ընէ է, ա-
տիկա պիտի խոստովանի, կարծեմ, նոյն
իսկ քու ձանձրոյթը։

Սուրէն առանց պատասխան տալու՝
ցնցեց ուսերը ու թղթերու ոլորին ծայրէն
վերուց իր ահագին լայն եղերքներով գըլ-
խարկը։

Բ.

Փունջ-փունջ պատերուն բուսած շու-
շաններու ճերմակ բաժակներէն ելեքտրա-
կան շռայլ լոյսը կ'սղողէր սրահը ու տե-
սակ մը կեանք ու շարժում կուտար ո՛չ
միայն խմբուած բազմերանց հասարակու-
թեան ու անոնց արգելադրին, այլեւ
կարմիր թաւիշ նստարաններուն, շուրջա-
նակի շարուած արձաններուն և մանաւանդ
ճակտի հսկայ երգեհոնի սնապին չեփորնե-
րուն, որոնք արեւի ծարաւ ծաղիկներու
նման իրենց վիպերը ձիգ վեր կ'երկարէին։

Սուրէնի տեսած առաջին իրը, թաքը
սրահը դրաւ թէ չէ, այդ երգեհոնը եղաւ։
Խէթ ու թշնամական հայեացք մը նետեց
վրան, և իսկոյն աչքերը դարձուց շրջա-
պատող բազմութեանը, երբ հանգարա-
քայներով ընկերոջը ետեւէն սրահին խորքը
կ'առաջանար։

Իր մէջ զգացածը լարում մըն էր
միայն, լարում մը գիմագրելու, դէմ դնե-
լու, ցոյց տալու ինքրիւքին, ընկերոջը
ու ամէնուն, թէ աշխարհիս երեսին իրեն
համար ալ հրապոյր չունի և ո՛չ-մէկ բան,
թէ ինքը վերջնապէս խորտակեր է ամէն
պաշտամունք։

Կարծես մենամարտող մը ըլլար ինքը
այդ վայրկեանին ու կը մանէր արեւնա-
րմբշելու։ Այս հալեմատութիւնը, որ կայ-
ծակի մը պէս վազեց մտքէն, դպաւ ճա-
շակին։ Գոհնիկ բան մը կտր իր այդ տրա-
մադրութեան մէջը, և իսկոյն թուրքուց իր
լարումը։

Հանգիստ. կարիք չկայ վրդովուելու :
Վրդովումը նշան է համոզումներու թու-
լութեան, մինչդեռ ի՞նչ՝ Սուրենի համո-
զումները չէ՞ որ չափ են ամուր ու վրձ-
նական :

Ինքը անցեր է արդէն մարդկային ու-
նայնութիւններուն ու մեծամասութիւննե-
րուն վրայէն : Ինքը ըմբռնած է արդէն ,
թէ ի՞նչ զաւեշտական նիւթի կտոր մըն
ենք մենք փակած հողին , ի՞նչ ողորմելի
գետնամած անասուն մը , որուն մէկ զւ-
նաղանթիւնը անասունէն ան է , որ կը
մտածէ՝ թէ ինքը տարբեր բան մըն է ,
քան միւս անասունները :

Իրա՛ւ է , կար ժամանակ մը , երբ ինքն
ալ լեցուն էր այդ ծիծաղելի տափակու-
թիւններով , երբ ինքն ալ կը կարծէր թէ
կը թռչի , թէ ինքը փակած չէ հողին , երբ
կը պաշտէր հագին այդ թռիչքը , երբ կը
պաշտէր արուեստը՝ թռիչքներու այդ
մարմնաւորումը , երբ քուրմ մըն էր ինքն
ալ , փրկիտփայ քուրմ մը այդ ստեղծող
աստծուն , երբ կը սիրէր այդ աստուածը ,
կը ծառայէր այդ աստծուն ու կ'աշ-
խատէր :

Բայց անցան , անդարձ անցան այդ
բոլոր երեսայնութիւնները : Այլեւս վնձ է
ինքը այդ բոլոր անմիտ նախապաշարու-
մունքէն :

Ո՛չ-մէկ սրբութիւն , ոտքի տակ բոլոր
կուռքերը , բոլոր կուռքերը անխտիր , և
կեցցէ՛ անասունը :

Իր այդ եզրակացութիւնը ընդգծելու
համար էր կարծես , որ յանկարծ արմու-
կովը զարկաւ ընկերովը .

— Նայէ՛ , Մա՛քս , նայէ՛ , իշխանուհի
Փօն Թուրինկը նորէն աճուրդ է հաներ իր
կուրծքն ու թիկունքը :

— Ան ալ կ'երեւակայէ՛ թէ ինքն է
աշխարհին երեսին , իր Փօնութիւնը ու իր
ձերմակ կուրծքը . — սլատասխանեց Մաքս
ժպտալով :

— Աս ալ անո՛ր կուռքը . — վրայ բե-
րաւ Սուրէն չարախնդաց :

— Գիտե՞ս , քու Ծինուհիդ ալ հոս է . —
կցեց Մաքս :

— Ո՞վ :

— Սա քու ծանօթ Ծինուհին , որ կ'ը-
սես բժշկուհի է :

— Ո՛ւր է . — ըսաւ տղան ու ծոյլ շար-
ժումով մը ընկերովը ցոյց տուած կողմը
դարձուց իր գլուխը :

Կողմնակի բաղկամտութեամբ շարքին՝
գէր կնոջ մը քովը նստած էր նուրբ ու
սլացիկ կազմով , մուգ հագնուած աղջիկ
մը , գլուխը բաց , առատ չէկ մազերը կի-
տած ծոծրակին , յէմքը քիչ մը երկար ու
կարծես յոգնած : Զեռքերը դրեր էր գոգը
ու աչքերը յառեր գէպի բնմը , ուր նուա-
զողները արդէն տեղաւորուած՝ զբաղուած
էին իրենց դործիքներու վերջին յարգա-
րումովը :

— Ո՛ւր ես ծանօթացեր այդ աղջկան ,
— հարցուց Մաքս :

— Պանսիոն մը :

— Տարօրինակ է ճշմարիտ . այդպէս
սիրուն աղջիկ ու բժշկուհի : Հիմա կարգին
բժիշկ է ասիկա :

— Որ բժիշկ է՝ գիտեմ , իսկ թէ՛ կար-
գին է թէ ոչ . . .

Սուրէն կ'ուզէր սրախսութիւն մը
աղջկայ հասցէին , բայց ինքն ալ չհասկցաւ
ինչպէս , տեսակ մը քաշուեցաւ ու ակամա
խօսքը կտրեց : Եւ իսկոյն ալ զայրոյթ մը
զգաց իր դէմը , թէ ինչու քաշուեցաւ ,
մանաւանդ որ աս առաջինը չէր : Տարօրի-
նակ բան մը կար այդ աղջկան վրայ , որ
միշտ սանձ կը դնէր իր բերնին :

Եւ Սուրէն ակամա գիտակցութեան ե-
կաւ , որ տարտամ պատկառանք մը կը
տածէր գէպի այդ աղջիկը : Կարծես տե-
սակ մը բացառիկ էակ : Բացառիկ : Ին-
չո՞վ . որ բժշկուհի՞ էր : Է՛հ , իր շատ
պէտքն էր կարծես :

— Ի՞նչ ալ յամառ գիմաղձեր ունի . —
նկատեց Մաքս քովէն : — Ու ի՞նչ ան-
մատչելի է ըլլալու . ի՞նչը՝ Վեստալուհի :

— Վեստալուհի՞ . — հարցուց Սուրէն կէս
մը զարմացած , կէս մը հեղնանքով :

— Վեստալուհի՞ կրկնեց մտքին մէջէն :
Ինչպէ՛ս թէ՛ Վեստալուհի : Ի՞նչ ըսել է
Վեստալուհի : Հին աստծու մը նուիրուած
այդ խեղճ աղջիկներն ալ անշուշտ նոյն

կրնն են եղած, ինչպէս բոլոր կիները, ինչպէս, օրինակ, և այդ Զինուհին:

Ու թշնամի նայուածքով մը սկսաւ դիտել իր դէմը քիչ մը կողմնակի նստած այդ աղջկան բիւստը, որուն վզի ու ծնօտի նկարչական կորութիւնը աւելի ևւս կը չեղտուէր ետեւի պատին կարմիր թաւիչ ֆօնին վրայ:

Ընկերը իրաւ կ'ըսէր՝ ինչ յամառ ու վճռական պիմազգներ ունէր այդ նուրբ աղջիկը: Երեւի ատիկա էր, որ ազգեր էր իր վրայ ամէն անգամ, երբ անոր դէմն էր գտնուէր: Անշուշտ, ա՛տ պիտի ըլլար, զէմքի՝ այդ յամառ արտայայտութիւնը: Յամառ...

Ու տղան զգաց, որ չգիտես ինչու, բայց այդ բառը կը զարնէր իր ինքնասիրութեանը, կը խայթէր իր հպարտութիւնը:

Յանկարծ պահանջ մը զգաց, տիրական պահանջ մը, որ այդ աղջիկը իրեն նայի, իսկոյն, անպատճառ իրեն նայի: Սեւեռուն ու հրամայող հայեացքը անթարթ ա՛նոր զէմքին դամած՝ կ'ըսպասէր վստահ ու գիտակից, որ աղջիկը պիտի դառնայ ու պիտի նայի: Եւ աղջիկը թէեւ քիչ մը ուշ, բայց դարձաւ ու նայեցաւ:

Անպատեղի բուռն շարժումով մը դարձուց զլուսը Սուրէնի կողմը, ու իր խոշոր, մեղմ-կապոյտ պայծառ աչքերը զարնուցան տղու չեղտ ակնարկին: Սուրէն գլխով բրաւ: Աղջիկը նախ դիտեց քիչ մը, ճանչցաւ, զլուս խիստ թեթեւ հակումով մը առաւ բարեւը ու բնական, տղնուական հանգիստ շարժումով մը զարձուց զլուսը նորէն զէպի բեմը ու անշարժացաւ:

Այդ նայուածքին ու գլխու այդ հանդարտ դարձումին մէջ խիստ հպարտ բան մը կար, հպարտ ու տխուր, որ նորէն դիպաւ ազու սրտին:

«Ո՞վ ես որ դուն, ինչ ես որ դուն, այդքան վերերէն» վազեց բարկութիւն մը Սուրէնի հոգիին մէջէն, և իսկոյն վճռեց՝ որ երթայ անգամ մը մօտէն դիտելու այդ աղջիկը:

Այդ նոյն վայրկեանին էր, որ նուազապես ճիպտին թեթեւ նշանին վրայ

յանկարծ խոր ու անքիծ լուծիւն մը փռուեցաւ այդ երկներանգ թաղմութեան հազարաւոր գլխուն վրայ:

Նախ ջուլթակ մը դողդապ կամայ, երկրորդ մը, երկրորդ մը, վիպոնը քովէն բողոք մը նետեց, և աղեղներու ամբողջ անտառ մը դողդոջուն ու կարօտակէզ զէպի վեր, զէպի վեր սկսաւ սողալ անվերջ ու անհաս տենչով մը, սիրա ճանկընտղ կսկիծով ու մեղամաղձոտ կանչերով...

Սուրէն ակամա կախեց գլուխը, ձեռքովը ամուր գոցեց աչքերը ու սկսաւ դիտել:

Ան ինչ էր հոն իր աչքերուն այդ յուսահատ խաւարին մէջ, որ կը խլրտէր. ձայնէր, այդ կապոյտ, այդ դեղնաւուն ձայնէր, նայէ՛, աս մէկը կոտրած թեւ մըն է, թռչունի ամենի կոտրած թեւ մը, որ կը թփրոտայ ու կ'ուզէ դուրս այդ ցածի մածոռձիկ նիւթեղ խաւարէն, դուրս ու վեր. իսկ հոն ձեռքեր են, որ պարապին մէջ ամէն կողմ կը կառչին բռնելու, ձգուելու, հասնելու խարխալումներով, ասդին ոտք մը, քալած, հողին երեսը երկար քալած ոտք մը, որ ջգայնոտ շարժումներով իր վրայի անհունին մէջ կռուան մը կը փնտռէ, որ յենուի ու երէն վեր քիչ մըն ալ վերջապէս զէպի վեր. անդին լանջ մը կիսասքօղ, որ կ'ուռի ու կ'իջնէ հեռաւոր ու անընտ աշխարհներու այրող կարօտովը, հապա այն զոյգ մը խոշոր աչքերը, որ թանձր խաւարի խորունկ խորերէն անթարթ ու սեւեռուն կը նային վեր ու կը սպասեն, առանց հաւատքի, առանց յոյսերու, բայց կը սպասեն ու կը սպասեն...

Վերջին ազգորդ մը դուրս սահեցաւ գայթիգայթ ջուլթակի մը կուրծքէն, թուլցաւ, մարեցաւ ու ինկաւ... Միանշամուռ բարբարոս ծափերու յորդ ալիք մը իսկոյն ողողեց սրահը ու սրբեց ու տարաւ ամէն երազ, ամէն թրթիւ:

Սուրէն ծանր շարժումով մը բացաւ զէմքը, նայեցաւ շուրջը, նայեցաւ իր մէջը և զգաց ծանր զգացում մը, որ նստեր էր կրծքին ու ուսերուն ու կը ճնշէր:

— Է՛, փճացուցիր իրիկունս. — բարկացաւ ընկերոջը վրան: — Մարդ կատարեալ հիստերիկ կը դառնայ այդ խելագար ձայներուն մէջ:

Ընկերը ժպտեցաւ, բայց ոչինչ չառարկեց. երաժշտութիւնը սկսեւ էր նորէն:

Սուրէն ալիւս ո՛չ միայն չգոցեց աչքերը, այլ ամէն կերպ ալ աշխատեցաւ, որ չսէ նուազը: Նայուածքը ծոյլ շարժումով մը քակեց բազմութեան ուսերուն ու գլուխներուն վրայէն ու գնաց գտաւ այն աղջկան դէմքը:

Յինուհին ամբողջովին ձուլուելու էր երաժշտութեան: Սուրէն սկսաւ դիտել անոր լարուած դիմագծերը և ինչքան կը նայէր, այնքան աւելի պարզ կը տեսնէր, որ անոր նուրբ ու ձիգ դէմքին բոլոր գծերը, ճակատէն, այտերէն, աչքերուն քովէն ու կծկուած չրթունքներէն վե՛ր կը սլանային, անո՛նք ալ վե՛ր, միշտ վե՛ր պատրանքներու անհուն կարօտովը, ու նայութիւններու անյաղ ծարաւովը...

Եւ Սուրէն յանկարծ անդիմադրելի պահանջ մը զգաց, որ երթայ, երթայ իսկոյն ու պատէ բիրտ ձեռքով աղջկան այդ երեւուն երազները ու քաշէ վար, դնէ անոր ոտքը պինդ հողին վա՛ր:

Այ մէկ ցանկութիւն մը միայն կար իր մէջը. որ հասնի չուտով դադարը:

Նուազը ընդհատուելուն պէս գատկեց ոտքի ու աշխուժ ու անփոյթ չիտա՛կ դէպի Յինուհին:

— Բարեւ ձեզի, օրիորդ Ստե՛կըն:

Աղջիկը, որ դեռ դրադուած էր բեմով, տհաճ ու զարմացած նայուածքով մը դիմաւորեց երիտասարդը. բայց իսկոյն զրուպեց ինքրզինքը, ժպտեցաւ, բարեւը առաւ և անմիջապէս աւեցուց սրտազին յափշտակութեամբ:

— Հրաշալի՞ էր, չէ՛, վիտրինի վերջին կտորը:

Սուրէն ալ ժպտեցաւ ու պատասխանեց կատարեալ բացարձակութեամբ:

— Դժբաղդարար ձեզի ոչինչ ըսել չեմ կրնար, օրիորդ. չէի հետեւիր նուազին:

— Վա՛յ. — զարմացաւ աղջիկը: — Ինչպէ՛ս:

— Ուրիշ երաժշտութիւն մը գրաւեւ էր հոգիս:

— Այսի՞նքն:

— Դիմագծերուն երաժշտութիւնը: Հրապարտ ու գրաւիչ գլուխ մը:

— Մի՞թէ. — խնդաց աղջիկը կատարեալ միամտութեամբ: — Ձե՞ կարելի, ինձի ալ ցոյց տայի՞ք այդ գեղեցիկ ու հպարտ գլուխը, որ ձեզի այդ աստիճան գրաւել է:

— Ո՛չ, օրիորդ, դժբաղդարար չե՛մ կրնար: Ինչպէ՛ս ցոյց տալ ձեզի ձեռ իսկ գլուխը:

Աղջիկը նախ չըմբռնեց կարծես, բայց յանկարծ ամբողջ դէմքովը կարմրեցաւ ու իսկոյն տոգոնեցաւ նորէն: Վիրաւորուած ու զայրացկոտ նայեցաւ ակնթարթ մը երիտասարդի յամառ աչքերուն և սառն ձայնով մը ըսաւ լուրջ.

— Ներեցէ՛ք, պարո՛ն, ես հաճոյախօսութիւններէ չե՛մ ակործիր:

Տղու աչքերուն մէջ բոց մը վառեցաւ, ընկճելու, դապելու ու խորտակելու չարագուշակ բոց մը, որ իր ձայնին մէջն ալ հնչեց:

— Ատիկա ինձի համար միւսնոյն է, օրիորդ: Երբ ես բան մը կ'արտայայտեմ, ըսել է՝ արտայայտելու ներքին պահանջ մը ունիմ, ուրիշին ակործնելի է, թէ ոչ, ատիկա արդէն երկրորդական հարց է: Գեղարուեստագէտի ամէնէն առաջին օրէնքն է ասիկա:

— Իսկ ես գեղարուեստագէտ չեմ, պարո՛ն, կը ներէք:

— Բայց գիտութեան զինուոր մը, օրիորդ. — վրայ բերաւ տղան ժպտուն:

— Իսկ գիտութեան զինուորի մը համար ամէն բանէ առաջ ճշմարտութիւնը լսելի է, նոյն իսկ եթէ այդ գիտունը գեղեցիկ կ'ընէ մը ըլլաւ: Եւ իմ ըսածս ճշմարտութիւն մըն էր ամէն բանէ առաջ:

Աղջկան դէմքին ալ ժպիտ մը ելաւ, մեղամաղձոտ ժպիտ մը, տեսակ մը ներուշ, գրիթէ մայրական:

— Աղէ՛կ, դիցուք. — ըսաւ ան այս անախորժ խօսակցութեան վերջ մը գնելու ակնյայտի ցանկութեամբ:

— Եկէ՛ք, օրիորդ Ստե՛կըն, եկէ՛ք

դառնանք բարեկամ. — բաղականչեց տը-
ղան յանկարծ բոլորովին անսպասելի և
այն տեսակ չեղտով մը, որ աւելի պահանջ
էր, քան առաջարկ:

Աղջիկը դարմանքէն լուռ մնաց վայր-
կեան մը, վերջը ըսաւ լուրջ ու հանգիստ.

— Բարեկամութիւնը ինքնիրենը պիտի
գայ, պարո՛ն, ո՛չ թէ կանչելով:

— Իսկ ես կը սիրեմ քաղաքը յարձա
կութով վերցնեմ. — խնդաց Սուրէն:

Աղջկան արտայայտիչ դիմադժերը թե-
թեւ մը խոժոռեցան, բայց խիստ մեղմ
ու պարզ չեղտ մը ունէր, երբ ըսաւ.

— Պարո՛ն, ինծի կը թուի, որ ձեր ըն-
կերը հոն ձեզի կը փնտռէ:

Ու թեթեւ դարձ մը բրաւ դէպի իր
քովը նստած սեւազգեստ գիրուկ կիներ,
կարծես անոր բան մը ըսել կ'ուզէր:

Սուրէն կամաց մը խածաւ վարի չըլ-
թունքը ու յամառ չարժութով մը մեկնեց
ձեռքը աղջկան.

— Ուրեմն դեռ կը անանուինք, օրի՜որդ.
դեռ իմ պատասխանս չառի:

— Երթաք բարով, պարո՛ն — պատասխանեց
աղջիկը բոլորովին պարզ ձայնով մը ու
բոլորովին պարզօրէն ալ տուաւ իր ձեռքը՝
կարծես ոչինչ պատահած չըլլար:

Եւ Սուրէն շրջապատի ժխորին մէջէն
ուղղուեցաւ դէպի իր տեղը, վիրաւորան-
քէն խայթուած, միեւնոյն ժամանակ ու-
րիշ տարօրինակ գրգիռ մը կրճքին տակ:

«Ինծի կը վրնտե՞ս: Տեսնե՛նք» կը
մտածէր ան, «վրնտել» բառէն ակներեւ
ու մասնաւոր հաճոյք մը զգալով:

— Երթա՛նք, ալ հերիք է. ես այլեւս
չեմ մնար. — ըսաւ Սուրէն ընկերոջը թե-
ւէն քաշելով:

Ու իրար ետեւէ դուրս ելան սրահէն:

(Շարունակելի)

Լ. ԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ՄԻՍԹԻՔ ԵՂԵԳ, ԿԻՆ...

— X —

Միսթի՛ք եղեգ, որով վերքերս երգեցի,

Սիրքիս վրայ կը կոտորի՛ս,

Կի՛ն, եո՛յր, ցնո՛րք, միայն եղեգ մ'ես ցաւի,

Անհունին մէջ յիշած զիս...

Մեղով, մահով, նիւվանայով մթաւօղ
Հասած շունչդ կնքեցի,
Ու լուրբեանդ դանդիւրին մէջը լացող
Խեղճ իմաստ մը փնտռեցի...

Արցունքներուս սգանդորդին մէջ անծայր
Անհետացի՛ր անմօրմոք,
Երգի մը պէս այնպէս ինչպէս ապրեցար,
Միսթի՛ք եղեգ, կի՛ն, ցնո՛րք...

ՀՐԱՆՑ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ